

САМОФІНАНСУВАННЯ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. *Визначено суть самофінансування діяльності підприємства. Окреслено структуру власних джерел суб'єктів господарювання. Встановлено значення самофінансування у забезпеченні фінансової безпеки підприємства. Виявлено чинники впливу на формування фінансових ресурсів підприємства.*

Ключові слова: *самофінансування, фінансова безпека підприємства, суб'єкти господарювання, фінансові ресурси підприємства.*

Summary. *Essence self-financing enterprise. Outlines the structure of their own sources entities. Set to self in providing financial security company. The factors of influence on the formation of financial resources.*

Key words: *self-financing, the financial security of the company, entities, the financial resources of the enterprise.*

Постановка проблеми. Економічна криза, яка розпочалася у 2007 р. у США і залишила вагомий відбиток на економіці багатьох країн, спричинила появу значної кількості проблем, пов'язаних з функціонуванням банківської системи, що призвело перш за все до обмеження видачі кредитних ресурсів суб'єктам господарювання. Тому у структурі фінансування частка зовнішніх залучених ресурсів зменшувалася і підприємства змушені були використовувати переважно власні грошові кошти для ведення господарської діяльності. Саме зниження кредитних коштів і недостатність власних фінансових ресурсів стали причиною зменшення ефективності діяльності підприємств. Тому самофінансування сьогодні виступає основою забезпечення фінансової безпеки підприємства, що і викликало актуальність дослідження цього питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі останнім часом велика увага приділяється питанню забезпечення фінансової безпеки підприємства, дослідженню наявних проблем присвятили свої наукові праці такі вчені, як О. Є. Гудзь, О. О. Терещенко, М. А. Поддєрьогін, Т. Кисельова, Н. А. Сафронов, Н. Н. Пойда-Носик, К. В. Павлюк, О. М. Антіпов та інші. Поряд з тим недостатня увага приділена вивченню самофінансування діяльності у контексті забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Метою дослідження є визначення впливу самофінансування на рівень фінансової безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу. У структурі фінансових ресурсів підприємства головне місце посідають його власні кошти. Їх частка виступає критерієм фінансової стабільності для кредиторів та потенційних інвесторів. А для власників віддзеркалює рівень фінансової безпеки підприємства та здатність нівелювати можливі загрози. Тому основою забезпечення фінансової безпеки підприємства виступає самофінансування його діяльності.

В економічній літературі чимало уваги приділено сутності власних джерел формування

фінансових ресурсів, які забезпечують реальну економічну самостійність та незалежність підприємства, є джерелом поповнення власного капіталу, служать для фінансування поточної діяльності і розвитку та поділяються на внутрішні власні і зовнішні власні фінансові ресурси (рис. 1). До внутрішніх джерел відносять кошти, що сформувалися в результаті фінансово-господарської діяльності самого підприємства, які залишаються у власності і використовуються відповідно до фінансової стратегії підприємства на покриття витрат та виконання фінансових зобов'язань. Зовнішні власні фінансові ресурси — це ресурси, сформовані за рахунок надходжень з бюджету, централізованих та цільових фондів та надані на безповоротній основі [1; 2, с. 88–91].

Фінансові ресурси підприємства завжди знаходились у центрі уваги багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених як базис функціонування організації. Так, меркантилісти, фізіократи, класики, марксистки та їх послідовники звужували поняття «фінансові ресурси» до «капіталу». Представники кейнсіансько-неокласичної школи розглядали капітал як грошовий капітал, що виступає у формі засобів.

Дослідники економічної теорії ХХ ст. зводили свої вчення до фінансової теорії капіталу, відповідно до якої він виступав як втілення чистих активів суб'єкта господарювання. Сучасні дослідники Т. Кисельова, Г. Г. Нам, Н. А. Сафронов підходять до визначення фінансових ресурсів із позицій активів підприємства, розуміючи під фінансовими ресурсами засоби (майно або частку майна), які використовуються для оплати витрат діяльності підприємства [5]. А О. Є. Гудзь вбачає в сутності цього поняття «...кошти, залучені в господарський оборот підприємства із різних джерел з метою отримання економічних вигод» [1].

В. Г. Білолипецький, наприклад, визначає, що фінансові ресурси — це «частина грошових ресурсів у виді доходів і зовнішніх надходжень, призначених для виконання фінансових зобов'язань і

Рис. 1. Джерела самофінансування діяльності підприємства [7, с. 10]

здійснення витрат для забезпечення розширеного відтворення». Інші автори дають більш вузьке і детальне трактування фінансових ресурсів, наголошуючи, що це лише грошові фонди цільового призначення, звідси випливає, що ті грошові кошти, які використовуються в нефондовій формі, до складу фінансових ресурсів підприємства не входять. Наголосимо, що у розглянутих поглядах науковців спільним є ототожнення фінансових ресурсів з джерелами їх формування, з чим не можна погодитись. Г. В. Козаченко, О. М. Антіпов, О. М. Ляшенко, Г. І. Дібніс визначають капітал як сукупність матеріальних і грошових коштів, а також інтелектуальних здобутків, використовуваних у процесі виробництва та інших сферах діяльності з метою отримання прибутку [4, с. 366].

На формування фінансових ресурсів підприємства впливають об'єктивні і суб'єктивні чинники, основними з яких є:

- галузеві особливості операційної діяльності підприємства;
- розмір підприємства;
- форма власності;
- організаційно-правова форма підприємства, що зумовлює порядок формування власного капіталу;
- рівень свободи у виборі джерел фінансування, кон'юнктура ринку капіталу;
- рівень оподаткування підприємства;
- рівень ризику, що приймається засновниками при фінансуванні підприємства;
- рівень концентрації власного капіталу, необхідного для прийняттого для суб'єкта коефіцієнта незалежності.

Самофінансування дає змогу розв'язати такі конкретні питання: які грошові кошти може мати підприємство в своєму розпорядженні; які джерела їх надходження; чи достатньо засобів для ви-

конання накреслених завдань; яка частина коштів має бути перерахована в бюджет, позабюджетні фонди, банкам та іншим кредиторам; як повинен здійснюватися розподіл прибутку на підприємстві; як забезпечується реальна збалансованість планових витрат і доходів підприємства на принципах самоокупності та самофінансування. Самофінансування передбачає покриття витрат на розвиток виробництва за рахунок отриманого прибутку та залучених кредитів, які, в свою чергу, також погашаються за рахунок прибутку. За рахунок самофінансування забезпечується раціональне використання зароблених і залучених джерел, адже мета самофінансування полягає не в тому, щоб просто самостійно витратити певну суму коштів, а в тому, щоб отримати певний ефект. Результатом такого вкладання коштів має бути приріст прибутку. Ефект самофінансування виявляється з моменту одержання доходу до моменту визначення чистого прибутку, розподілу та виплати дивідендів, оскільки отриманий протягом року прибуток вкладається в операційну та інвестиційну діяльність. Рішення власників підприємства про обсяги самофінансування є одночасно і рішенням щодо розміру дивідендів, які підлягають виплаті [3].

Самофінансування підприємства залежно від відображення внутрішніх джерел фінансування у фінансовій звітності має форми відкритого самофінансування та прихованого самофінансування. Відкритим самофінансуванням є відображений у пасиві балансу приріст власного капіталу за рахунок резервів та нерозподіленого прибутку, забезпечення наступних витрат та платежів, короткострокова заборгованість за внутрішніми розрахунками та показаний в активі балансу нарахований знос на оборотні активи. Обліковою політикою підприємства створюється приховане самофінансування, яке має джерелами приховані резерви. Приховані резерви виникають як:

- різниця між реальною вартістю активів підприємства та їх балансовою вартістю, тобто це недооцінка активів. Недооцінка активів стає джерелом самофінансування в момент використання цих активів;
- різниця між фактично створеними забезпеченнями наступних витрат та платежів та їх обґрунтованою розрахунковою величиною, тобто їх переоцінка. Джерелом самофінансування ця різниця стає у випадку, коли на завищення забезпечень зростають відпускні ціни підприємства і в момент використання забезпечень (виплат) виникає додатковий прибуток;
- додаткові кошти для поточної діяльності внаслідок відстрочення термінів виплат дивідендів.

Доведено, що найважливішими умовам фінансової безпеки кожного підприємства є побудова певної системи планування та контролю руху потоків грошових коштів. Виходячи з цього, система управ-

ліній потоками грошових коштів для забезпечення фінансової безпеки організації в короткостроковій та середньостроковій перспективі повинна містити ідею забезпечення фінансової стабільності підприємства шляхом погодження строків надходження грошових коштів зі строками їхнього використання. Основою такої системи підприємств є бюджетне планування (бюджетування), а гарантом ефективної реалізації — самофінансування діяльності.

У світовій економічній літературі, залежно від способу відображення прибутку в звітності, зокрема в балансі, виокремлюють: приховане самофінансування; відкрите самофінансування (тезаврація прибутку). Тобто це спрямування його на формування власного капіталу підприємства з метою фінансування інвестиційної та операційної діяльності. Величина тезаврації відповідає обсягу чистого прибутку, який залишився в розпорядженні підприємства після сплати всіх податків та нарахування дивідендів. Збільшення власного капіталу в результаті тезаврації прибутку підприємства позначається також як відкрите самофінансування. Інформація про це наводиться в офіційній звітності [3].

Фінансування підприємства за рахунок тезаврації прибутку має як переваги, так і недоліки. До основних переваг самофінансування слід віднести такі: залучені кошти не потрібно повертати та сплачувати винагороду за користування ними; відсутність затрат при мобілізації коштів; не потрібно надавати кредитне забезпечення; підвищується фінансова незалежність та кредитоспроможність підприємства. Недоліки самофінансування (тезаврації) у тезовому виді можна охарактеризувати таким чином: оскільки на реінвестування спрямовується чистий прибуток, попередньо він підлягає оподаткуванню, в результаті чого вартість цього джерела фінансування збільшується; обмежені можливості контролю за внутрішнім фінансуванням знижують вимоги до ефективного використання коштів; помилковість інвестицій.

Тому рішення на користь реінвестицій власниками прийматиметься в тому разі, якщо рентабельність вкладень в це підприємство буде вищою, ніж прибутковість можливих зовнішніх альтернатив. Під час прийняття рішень щодо доцільності самофінансування слід враховувати також вплив податкового фактора на розподіл і використання прибутку підприємства.

Отже, для підприємства пріоритетними є власні джерела формування фінансових ресурсів, зокрема амортизаційних відрахувань та прибутку, оскільки одним із найважливіших загальновизна-

них завдань фінансової діяльності є нарощення власного капіталу суб'єкта господарювання як основа фінансової безпеки підприємства.

Виокремлюють два основні напрями самофінансування, які можуть бути реалізовані одночасно [6, с. 213]: самофінансування з метою підтримання обсягів (масштабів) виробництва (здійснюється за рахунок амортизаційних відрахувань); самофінансування з метою розширення виробництва (здійснюється за рахунок нерозподіленого прибутку або резервних фондів). Дослідженням доведено, що здатність до самофінансування відбиває величину чистого грошового потоку відносно позикового капіталу, є базою економічного зростання і визначається основними параметрами позикової, дивідендної та амортизаційної політики підприємства.

Висновки. Виходячи з вищезазначеного, можна підсумувати, що у забезпеченні фінансової безпеки підприємства ключова роль належить самофінансуванню діяльності, що дозволяє ефективно протидіяти зовнішнім впливам, бути незалежним від кредиторів, самостійно приймати інвестиційні рішення, а тому бути фінансово стійким та надійним.

Література

1. Гудзь О. Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств : монографія / О. Є. Гудзь. — К. : ННЦ ІАЕ, 2007. — 578 с.
2. Стецюк П. А. Теорія і практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств : монографія / П. А. Стецюк. — К. : ННЦ ІАЕ, 2008. — 386 с.
3. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навчальний посібник / О. О. Терещенко — К. : КНЕУ, 2003. — 554 с.
4. Управління інвестиціями на підприємстві / Г. В. Козаченко, О. М. Антіпов, О. М. Ляшенко, Г. І. Дібніс. — К. : Лібра, 2004. — 368 с.
5. Финансы предприятий: особенности и возможности укрепления // Экономист / [под ред. проф. Н. А. Сафронова]. — М. : Юристь, 1998. — 584 с.
6. Філіна Г. У. Фінансова діяльність суб'єкта господарювання : навч. посіб. / Г. У. Філіна. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 320 с.
7. Финанси предприятия : підручник / М. А. Поддєрьогін, М. Д. Бідлик, Л. Д. Буряк та ін. ; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. М. А. Поддєрьогін. — 5-те вид., перероб. та допов. — К. : КНЕУ, 2005. — 546 с.